

Mirela SLUKAN – ALTIĆ, *Povijesni atlas gradova – Varaždin (sv. 5.)*, Zagreb, Varaždin: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Državni arhiv Varaždin, 2009., 349. str.

Projekt „Povijesni atlas gradova – povijesni identitet i suvremeni razvoj hrvatskih gradova“ jedan je u nizu projekata koje financira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, a sjedište mu je u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar. Projekt se bavi prikupljanjem, znanstvenom obradom i objavljivanjem kartografskih izvora potrebnih za temeljitije razumijevanje povijesti hrvatskih gradova. Temelj rada na projektu jesu arhivski materijali, kako iz Hrvatske, tako i iz inozemstva, a koji su pohranjeni ili u arhivskim ili u muzejskim ustanovama. Želja djelatnika na projektu jest objavljivanjem i tumačenjem gore navedenih izvora unaprijediti dosadašnje spoznaje o prostornom razvoju hrvatskih gradova i skrenuti pažnju, bilo znanstvene, bilo stručne, javnosti na važnost kartografskih izvora kao važnih i neophodnih izvora za hrvatsku povijest. Povijesni je atlas gradova zamišljen kao zbirka planova i karata hrvatskih gradova, čiji je svaki svezak posvećen jednom gradu, a sastoji se od kartografskog i tekstualnog dijela. Slijedom navedenog, dosad su objavljeni povijesti atlasi Bjelovara (2003.)¹, Siska (2004.)², Koprivnice (2005.)³ te Hrvatske Kostajnice (2007.)⁴, dok je povijesni atlas Varaždina (ukoliko izuzmemo drugo, nadopunjeno izdanje atlasa Siska iz 2012. godine)⁵ posljednji izdanak serije povijesnih atlasa. Autorica *Povijesnog atlasa Varaždina*, kao i svakog drugog jest dr. sc. Mirela Slukan Altić.

Mirela Slukan Altić doktorirala je geografiju na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu i otad se bavi većinom historijskom geografijom i historijskom kartografijom. Uže područje njenog znanstvenog djelovanja jest povijesna geografija jugoistočne Europe s težištem na povijest granica i upravno-teritorijalnog ustroja. Zaposlena je na Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar i predaje na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Autorica je brojnih knjiga i članaka, a od

¹ Mirela Slukan Altić. *Povijesni atlas gradova – Bjelovar (sv. 1.)*. (Bjelovar: Državni arhiv, 2003.).

² Mirela Slukan Altić. *Povijesni atlas gradova – Sisak (sv. 2.)*. (Sisak: Državni arhiv, 2004.).

³ Mirela Slukan Altić. *Povijesni atlas gradova – Koprivnica (sv. 3.)*. (Zagreb, Koprivnica: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Muzej grada Koprivnice, 2005.).

⁴ Mirela Slukan Altić. *Povijesni atlas gradova – Hrvatska Kostajnica (sv. 4.)*. (Zagreb, Sisak: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Državni arhiv, 2007.).

⁵ Mirela Slukan Altić. *Povijesni atlas gradova – Sisak (drugo, nadopunjeno izdanje)*. (Zagreb, Sisak: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Državni arhiv, 2012.).

kojih su svakako najupečatljiviji oni naslovi koji se odnose na povijesne atlase gradova.

Knjiga *Povijesni atlas gradova*, odnosno njezin peti svezak koji piše kartografsku povijest grada Varaždina broji pet poglavlja. Na početku knjige se pod podnaslovom „Povijesni atlas gradova“ (str. 5.-6.) može iščitati informacije o projektu izrade povijesnog atlasa gradova te o tijeku napretka samog projekta. Nakon toga slijedi „Predgovor“ (str. 7.) u kojem autorica objašnjava da je grad Varaždin pogodan za pisanje ovakve monografije zato što je to grad s bogatom poviješću, a preslabo istražen. Također, osvrće se i na sve suradnike koji su sudjelovali u izradi atlasa te im zahvaljuje, isto kao i recenzentima koji su idejama i kritikama učinili rad boljim.

Prvo poglavlje „Prirodnogeografski uvjeti razvoja grada Varaždina“ (str. 9.-27.) donosi najvažnije podatke o gradu Varaždinu u prošlosti, ali i danas. Tako autorica najprije govori o posebnostima položaja grada, zatim o osobinama reljefa, hidrogeografskim odnosima, obilježjima klime, o tlu, osobinama krajobraza te o mineralnim sirovinama. Temeljna je teza da je upravo prirodnogeografski položaj grada Varaždina omogućio njegov napredak i razvoj kroz povijest, te je bio važan čimbenik u činjenici da je Varaždin, od 1767. godine pa do velikog požara 1776. godine, bio glavni grad Hrvatske.

„Varaždinski kraj od najstarijih tragova naseljavanja do prvog spomena grada Varaždina: arheološka topografija“ (str. 29.-46.) naslov je drugog poglavlja u knjizi, čija je autorica Marina Šimek, voditeljica Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin. Drugo poglavlje obrađeno je strogo kronološki i daje pregled povijesti Varaždina, od dokaza njegove najstarije naseljenosti, preko života tijekom bakrenog i ranog brončanog doba. Slijedi kraći opis perioda srednjeg i kasnog brončanog doba te starijeg željeznog doba varaždinskog kraja. Potom autorica daje pregled tragova mlađeg željeznog doba, antičkog naselja te srednjeg vijeka na varaždinskom području.

Treće se poglavlje „Urbani razvoj i prostorna organizacija srednjovjekovnog Varaždina“ (str. 47.-60.), kako mu i sam naslov kaže, odnosi na urbanu povijest grada Varaždina. U tome se poglavlju daju osnovne informacije o povijesnom kontekstu nastanka grada Varaždina i donose se podaci o prvim vijestima o gradu, odnosno piše se o Varaždinu u važnijim srednjovjekovnim ispravama (indikativna je i činjenica je knjiga izdana 2009. godine, tj. osamsto godina po priznanju Varaždina kao slobodnog kraljevskog grada). Poseban odlomak čini i osvrt na razvoj centralnih funkcija grada, dok poglavlje završava topografijom srednjovjekovnog Varaždina.

Najopsežnije poglavlje, „Razvoj i izgradnja Varaždina od 16. stoljeća do današnjih dana“ (str. 61.-220.) donosi pregled povijesti Varaždina od ranog novog vijeka sve do početka kratkog 20. stoljeća. Poglavlje počinje pisa-

njem o Varaždinu u borbi za povijesnu opstojnost Hrvatskog Kraljevstva, odnosno o periodu turskih prodora na teritorij današnje Hrvatske. Nastavlja se osvrtom na modernizaciju Varaždinske utvrde, odnosno daje pregled Varaždina kroz vizuru brojnih arhitekata, umjetnika, graditelja, urbanista poput Daniela Specklina, Johanna Ledentua, Martina Stiera, Antuna Weissa, Sigismunda Koppa, Leopolda Knedingera, Ignaca Beyschlaga, Josepha Pohradczkog, Franje Korba, Franje Plochela. Poslije opisivanja povijesti grada gotovo prozopografskim pristupom, autorica se okreće 20. stoljeću te piše o prvoj regulatornoj osnovi Varaždina iz 1904. godine i o njenoj nadopuni iz 1909. godine, zatim o Varaždinu u međuraću, projektiranju radničkog naselja 1941. godine, Varaždinu Drugome svjetskom ratu na planu Narodne zaštite iz 1943. godine. Slijedi generalni urbanistički plan iz 1959. godine, prijelomne šezdesete i sedamdesete godine u kojima započinje regulacija rijeke Drave i daljnja prostorna ekspanzija grada. U osamdesetim godinama opisuje se Varaždin i njegova okolica u procesima suburbanizacije na planu iz 1987. godine. Na kraju se nalazi osvrt o Varaždinu danas, kao o gradu koji živi za novo tisućljeće.

Posljednje pisano poglavlje, „Osobine arhitekture i zaštićena graditeljska baština“ (str. 221.-251.) napisali su Spomenka Težak i Miroslav Klemm, djelatnici Gradskoga muzeja Varaždin. U poglavlju se govori o graditeljstvu srednjovjekovnog Varaždina, odnosno o tragovima urbaniteta u razdoblju romanike i gotike, slijede gotičko-renesansne utvrde, renesansni sjaj 16. stoljeća u kojem se priča o renesansnim građevinama Varaždina, potom graditeljstvo u 17. stoljeću te graditeljstvo historicizma, modernog i suvremenog doba. Poglavlje završava napisima o svetačkim kipovima u Varaždinu.

Šest poglavlje „Kartografski izvori grada Varaždina (reprodukcije karata i planova)“ (str. 253.-320.) donosi reprodukcije karata i planova kroz koje se može pratiti povijest Varaždina, sve od najranijeg spomena, pa do suvremenosti.

Knjiga završava bibliografskim podacima o kartografskim izvorima (str. 301.-304.), bibliografijom (str. 305.-317.), sažetkom na engleskome jeziku (str. 319.-334.) te mjesnim kazalom (str. 335.-347.).

Bogatstvo navedene serije *Povijesnih atlasa gradova* leži u činjenici da su gradovi o kojima se piše odabrani principom studije slučaja. A tim odabirom pažljivo se profiliralo nekoliko gradova čija je historijsko-geografska perspektiva zanimljiva, a često puta nedovoljno istražena. Činjenica je da se fizički razvoj grada Varaždina često puta zanemarivao, a kad se govori o prostornom aspektu povijesti, niti jedan izvor ne pruža toliko podataka kao kartografski izvori koji su precizno bilježili sve promjene u urbanom tkivu nekog grada tijekom njegove povijesti. Upravo je u tome i bogatstvo ove knjige. Za razliku od još uvijek izraženih tendencija suvremene hrvatske historiografije da se bavi političkom poviješću, Mirela Slukan Altić čini ve-

liki iskorak jer je cijela serija knjiga bazirana na urbanoj povijesti, ekohistoriji, na povijesti arhitekture i na brojim drugim historiografskim pravcima koji se još trebaju profilirati. Upravo je ono specijalno ili prostorno u povijesti još i danas velika boljka najvećih svjetskih i europskih historiografija, stoga ni ne čudi činjenica je projekt izrade atlasa prepoznat na europskoj razini i izlazi kao jedna u nizu europskih serija, čineći tako hrvatsku povijest još bogatijom – dajući joj komparativni moment.

Zrinka Borovečki

Scientia Podraviana, broj 26, Koprivnica 2012.

Scientia Podraviana, glasilo je Povijesnog društva Koprivnica, koje je 2012. godine izašlo u 26. broju. Taj je broj posvećen kulturno-umjetničkoj vrijednosti stanovnika jednog od sela Podravine, a nosi naslov „Peterančani brižno čuvaju svoju baštinu“. Tek rijetki znaju da je selo Peteranec, selo bogate povijesti i značajno mjesto kulturne inicijative i blaga, posebice prije Drugog svjetskog rata.

Koncepcija ovog broja glasila osmišljena je prema općenitom uvodu u rad Povijesnog društva Koprivnica tijekom 2012. g., težište većine stranica prati naslovnu tematiku dok posljednje stranice zauzimaju općeniti članci, podsjetnik na znanstveni skup i prikazi vrijednih knjiga.

Naslovna tematika unutar glasila započinje s člankom o srednjovjekovnom Peterancu i seoskoj crkvi Sv. Petra i Pavla. Piše se o povijesti i tradiciji knjižnice u Peterancu, a poseban se osvrt daje i na rad najznačajnijeg književnika iz Peteranca i općenito iz Podravine, Frana Galovića (1887.-1914.). Kroz jedan članak proteže se i zanimljiv trio peteranskih umjetnika: slikara, kipara i fotografa. Iz sljedećeg članka u nizu možemo dobiti kratki pregled na aktivnu Udruhu žena Peteranec, osnovanu još 1986. godine. Ženska nošnja, specifičnog izgleda i ponosan simbol ovog sela te opis nošnje detaljno se može upoznati kroz četiri stranice članka.

Jedna od aktivnosti u 2012. g. bio je i Međunarodni znanstveni skup „Povijest okoliša Regionalnog parka Mura – Drava“, čiji je suorganizator bilo i Povijesno društvo Koprivnica. Za ljubitelje književnosti nezaobilazan bi bio članak „Književni korpus hrvatskog pjesnika Đuse Šimare Pužarova u Mađarskoj“. Koje su mogućnosti i što se može ponuditi pri održavanju terenske nastave u Podravini saznajte u jednom od posljednjih članka unutar ovog glasila. Što je bilo na nekima od koprivničkih ulica u drugoj polovici 16. st. možete saznati u preglednom članku. Završni dio glasila prati bibliografija i kratki osvrti značajnih knjiga.

Marina Matiša

DRUŠTVO POVJESNIČARA GRADA VARAŽDINA
I VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

UDK 94(497.5-37Varaždin)
ISSN 1848-0837

**HISTORIA VARASDIENSIS
ČASOPIS ZA VARAŽDINSKU
POVJESNICU**

3

VARAŽDIN, 2013.

Nakladnik / Publisher

Društvo povjesničara grada Varaždina i Varaždinske županije

Za nakladnika / For the Publisher

Spomenka Težak

Uredništvo / Editor's board

Sonja Poljak (Ivanec)	Vladimir Huzjan (Varaždin)
Ivan Obadić (Zagreb)	Suzana Jagić (Ivanec)
Spomenka Težak (Varaždin)	Ivančica Jež (Ludbreg)
Hrvoje Petrić (Zagreb)	Siniša Krznar (Ivanec / Zagreb)
Kruno Sudec (Varaždin)	

Kontakti uredništva / Editor's office

Franjevački trg 6, 42 000 Varaždin; tel/fax. 042/658 762

e-mail: historiavarasdiensis@gmail.com

Glavni i odgovorni urednici / Editors in Chief

Hrvoje Petrić, Ivan Obadić

Savjet časopisa / Journal's council board

dr. sc. Juraj Belaj (Zagreb), dr. sc. Neven Budak (Zagreb), dr. sc. Dragutin Feletar (Koprivnica), mr. sc. Ernest Fišer (Varaždin), PhD Zoltán Gőzsy (Pečuh), dr. sc. Željko Holjevac (Zagreb), Siniša Horvat, prof. (Varaždin), dr. sc. Andrej Hozjan (Maribor), Damir Hrelja, prof. (Varaždin), dr. sc. Mira Kolar-Dimitrijević (Zagreb), Miroslav Klemm, prof. (Varaždin), dr. sc. Nevenka Krklec (Varaždin), dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol (Zagreb), dr. sc. Janko Pavetić (Varaždin), prof. emeritus Franjo Ruža (Varaždin), akademik Franjo Šanjek (Zagreb), Marina Šimek, prof. (Varaždin), mr. sc. Eduard Vargović (Varaždin), PhD Leopold Toifl (Graz)

Grafički urednik / Graphic editor

Kruno Sudec

**Urednik na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske "Hrčak" /
Journal editor at "Hrčak" - The Portal of scientific journals of Croatia**

Dejan Zadro

Naklada / Copies

200

Priprema i tisak / Layout and Print

Tiskara Zelina d. d. - Sv. Ivan Zelina

Časopis izlazi jednom godišnje. Cijena primjerka iznosi 100 kuna.

Časopis se objavljuje novčanom potporom Grada Varaždina,
i TMT Čakovec

Priprema korica za tisak: Studio Fotak